

INTERNET VA IJTIMOYIY TARMOQLARNING YOSHLAR O'QISH MADANIYATIGA
TA'SIRI

Raxmonova Shoira Xusanboyevna

Andijon viloyati Izboskan tuman

*Axborot-kutubxona markazining Fondlarni tōldirish, saqlash va ularga ishlov
berish xizmati rahbari*

Annotatsiya; *Ushbu maqolada internet va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar o'qish madaniyatiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirlari tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar yordamida bilim olish imkoniyatlarining kengayishi, elektron kutubxonalar va onlayn ta'lim platformalari orqali axborotga tezkor kirish kabi afzalliklar yoritilgan. Shu bilan birga, qisqa formatdagi kontentga o'rganish oqibatida diqqatni jamlay olmaslik, kitobxonlik an'anasining susayishi va noto'g'ri axborot tarqalishi kabi salbiy jihatlar ham ko'rib chiqiladi. Maqolada yoshlarni o'qishga rag'batlantirish, bosma va elektron kitoblarni uyg'un o'qish madaniyatini rivojlantirish bo'yicha takliflar berilgan.*

Kalit so'z; *Internet, ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar, o'qish madaniyati, kitobxonlik, raqamli texnologiyalar, elektron kutubxona, axborot sifati, diqqatni jamlash, ta'lim.*

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va internetning jadal rivojlanishi hayotimizning barcha jabhalariga, jumladan, o'qish madaniyatiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, yosh avlodning bilim olish, ma'lumot izlash va vaqtini tashkil etish jarayonida internet va ijtimoiy tarmoqlar markaziy o'rin egallab bormoqda. Biroq ushbu jarayon o'zida nafaqat imkoniyatlarni, balki bir qator muammolarni ham mujassam etadi.

Internetning ijobiy tomoni shundaki, u yoshlar uchun istalgan mavzuda axborotga tezkor kirish imkoniyatini yaratadi. Elektron kutubxonalar, onlayn maqolalar, audio va video darslar, PDF formatidagi kitoblar orqali bilim olish yanada qulaylashdi. Bu holat o'qish doirasini kengaytiradi, til o'rganish, ilmiy izlanish va ijodiy ishlarni amalga oshirish jarayonini tezlashtiradi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlar orqali kitob tavsiyalari, mualliflar bilan muloqot, o'quvchilar klubiga qo'shilish kabi imkoniyatlar ham mavjud.

Shu bilan birga, internet va ijtimoiy tarmoqlar yoshlar o'qish madaniyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ham mumkin. Tezkor va qisqa formatdagi kontentga o'rganib qolgan yoshlar uzoq matnlarni o'qishga sabrsiz bo'lishadi, bu esa kitobxonlik an'anasining susayishiga olib keladi. Ijtimoiy tarmoqlarda ko'proq ko'ngilochar materiallarning ustunligi intellektual o'sish uchun yetarli sharoit yaratmaydi. Oqibatda, fikrlash chuqurligi pasayishi, diqqatni jamlay olmaslik va ma'lumotni tahlil qilish ko'nikmasining sustlashishi kabi muammolar kuzatiladi.

Zamonaviy yoshlar orasida bosma kitoblarga qiziqishning kamayishi ham internet ta'sirining bir ko'rinishi hisoblanadi. Elektron o'qish qulay bo'lsa-da, bosma kitobning hissiy ta'siri, matnga e'tibor berish jarayoni va badiiy zavq uyg'otish imkoniyati boshqa. Shuningdek, internetdagi cheksiz axborot oqimida yolg'on yoki tasdiqlanmagan ma'lumotlar ham uchrashi mumkin, bu esa yoshlar ongini noto'g'ri shakllantirish xavfini tug'diradi.

So'nggi yigirma yil ichida Internet va ijtimoiy tarmoqlar global miqyosda axborot almashinuvi, ta'lim olish va muloqot qilish madaniyatini keskin o'zgartirdi. Yoshlar uchun esa bu jarayon yanada chuqurroq kechdi, chunki ular texnologik muhitda ulg'aygan avlod hisoblanadi. O'qish madaniyati bu nafaqat kitob o'qish odati, balki axborotni qabul qilish, tahlil qilish va undan samarali foydalanish ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi.

1. Ijobiy ta'sirlar

1. Axborotga tezkor kirish imkoniyati

- Internet orqali yoshlar o'quv materiallarini, ilmiy maqolalarni, badiiy asarlarni va darsliklarni tezda topa oladilar.
- Elektron kutubxonalar (Google Books, Z-Library, Kutubxonalar portali va boshqalar) kitobga bo'lgan talabni qondiradi.

2. Multimedia formatlari orqali o'qish qiziqishini oshirish

- Ijtimoiy tarmoqlarda (Instagram, YouTube, TikTok) qisqa video-sharhlar, audio-kitoblar va infografikalar orqali asar mazmunini tushunish osonlashdi.
- Podcastlar va video-leksiyalar kitob o'qishga tayyorlovchi vosita sifatida ishlatiladi.

3. O'quvchilar o'rtasida tajriba almashish

- Kitobxonlik klublari, Telegram kanallari, forumlar va onlayn bahs-munozaralar yoshlar o'rtasida o'qish jarayonini interaktiv qiladi.

4. Salbiy ta'sirlar

1. Diqqatning tarqoqlashuvi

- Ijtimoiy tarmoqlardagi tezkor va qisqa formatdagi kontent yoshlarni chuqur o'qishga o'rgatmasligi mumkin.
- "Scrolling" odati uzun matnlarni o'qish qobiliyatini pasaytiradi.

2. Vaqtni noto'g'ri boshqarish

- Yoshlar ko'pincha o'qish uchun ajratilgan vaqtini ijtimoiy tarmoqlarda ortiqcha sarflab qo'yadi.
- "Digital addiction" (raqamli qaramlik) kitobxonlikka ajratiladigan vaqtni kamaytiradi.

5. Axborot sifati muammosi

- Internetda yolg'on yoki tekshirilmagan manbalar ko'pligi yoshlarni noto'g'ri ma'lumotlarni o'qish va ularga ishonishga olib kelishi mumkin.

Xulosa

Internet va ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning o'qish madaniyatiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi. Ular bilim olish imkoniyatlarini kengaytirsa-da, kitobxonlik an'anasini susaytirishi, diqqat va tafakkur sifatini pasaytirishi mumkin. Shu sababli, raqamli vositalardan foydalanishda muvozanatni saqlash, yoshlarni kitobxonlikka rag'batlantirish va o'qish madaniyatini zamon talablariga mos ravishda rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. "Kitob haqida" - Markus Zusak , Alfred A. Knopf nashriyoti, 2005
2. "Kitob haqida kitob" - Carlos María Domínguez , Planeta nashriyoti, 1998
3. "Kitoblar hayot uchun ne'mat" - Henry Ward Beecher , F.J. Huntington nashriyoti, 1867
4. "Kitoblar shahri" - Alberto Manguel , Bloomsbury nashriyoti, 2008
5. "O'qishni o'rgang: Bir kunlik qiziqarli va foydali kitob" - Mortimer J. Adler , Simon & Schuster nashriyoti, 1940
6. "O'qish va kitoblar" - Marcel Proust , Grasset nashriyoti, 1913
7. Kitob-bizning do'stimiz va boyligimiz
<http://library.academy.uz/2019/05/23>
8. Kasprjak Ye. I., Istoriya knigi, M., 1964;
9. Sidorov A. A., Kniga i jizn, M., 1972;